

**НАШЕ
ПРАВО**

**OUR
LAW**

10° 2014

ПОНЯТТЯ ТА МІСЦЕ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

РОЗВАДОВСЬКИЙ Володимир Іванович - кандидат юридичних наук, відданий кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права юридичного інституту Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника

УДК 342.536.1

Статья посвящена общетеоретическим аспектам конституционно-правовой ответственности как самостоятельного вида юридической ответственности. В работе обосновывается существование конституционно-правовой ответственности как самостоятельного вида юридической ответственности; устанавливается ее место в системе видов юридической ответственности. Сделан вывод о том, что институт ответственности – это сложный, межотраслевой институт, под которым предлагается понимать совокупность родственных за функциональным назначением охранных правовых норм, сплоченных в разных отраслях права, признанных на факты противоправного деяния субъектов права, привлечения их юридической ответственности, возобновления правового порядка в системе общественных отношений, воплощения идей верховенства права и справедливости в практическую жизнь.

Ключові слова: юридична відповідальність, норма права, інститут права, галузь права, конституційна відповідальність, судова відповідальність.

Інститут відповідальності є структурним елементом системи права, який виступає в якості одного з його компонентів, і як під'єднання актуалізується дослідження системи права. Так, О. С. Іоффе та М. Д. Шаргоський визначали систему права як "сукупність галузей права, диференційованих на основі притаманних їм особливостей, які надають специфіку системи суспільних

відносин даної соціально-економічної формації" [2, с. 346].

Шульга А. М. розуміє систему права як внутрішню структуру права, яка виражається в єдності та узгодженості всіх діючих норм права даної держави, а також в їх розподілі по галузях і інститутах права. Системність масиву всіх діючих норм права проявляється в їх єдності, взаємоузгодженості, несуперечності [3, с. 52].

Професор Скакун О. Ф. розглядає систему права більш широко та визначає як об'єктивно обумовлену системою суспільних відносин внутрішню структуру права, яка складається із взаємозалежних норм, логічно розподілених за галузями, підгалузями та інститутами. До основних ознак системи права автор відносить: обумовленість реально існуючою системою суспільних відносин. Вона не може створюватися на суб'єктивний розсуд людей, існує об'єктивно;

органічну цілісність, єдність і взаємозв'язок правових норм, а не їх випадковий набір. Норми права, з яких складається система права, не можуть функціонувати ізольовано. Вони взаємно узгоджені та цілеспрямовані;

структурну багатоманітність. Це означає, що система права складається з неоднакових за змістом й обсягом структурних елементів, які логічно об'єднують, розташовують нормативний матеріал у певній функціональній спрямованості [4, с. 364].

Структура системи права – це її вну-

трішній устрій. Розкрити структуру права можна лише, з одного боку, через поділ її на окремі взаємопов'язані елементи, а з іншого – через інтегрування (об'єднання) норм права в єдину систему. Головними структурними елементами системи права є норми права, інститути права, підгалузі права, галузі права [5, с. 258-259].

При цьому в структурі системи права більшість авторів виділяє такі елементи, як галузь, підгалузь, інститут, норма. Інші науковці, наприклад Кірімова О. А., поряд з інститутом права виділяють ще такий структурний елемент системи права, як субінститут, який входить у структуру деяких інститутів права.

Виходячи з аналізу поглядів вчених система права в юридичній науці розглядається як внутрішня будова права, яка характеризується узгодженістю впорядкованістю та взаємозалежністю різних елементів: норм, інститутів, підгалузей, галузей.

У цьому контексті особливу увагу варто зосередити на розгляді поняття інституту права як такого. Так В. В. Копейчиков зазначає, що є різні визначення інституту права. Його розглядають як:

- певну сукупність правових норм, що регулюють однорідні суспільні відносини, пов'язані між собою як якісно самостійна відокремлена група;
- сукупність норм права, таких суттєвих і самостійних, що утворюють окремих інститут права в межах комплексної галузі права (наприклад, морського права);
- сукупність правових норм, що регулюють окремих вид чи рід суспільних відносин і становлять відокремлену частину галузі права.

До ознак інституту права належать: наявність сукупності нормативних приписів; юридична однорідність названих приписів; об'єднання правових норм стійкими законамирностями і зв'язками, які відбиваються в юридичних приписах і в цілому в юридичній конструкції.

На думку автора, інститут права можна визначити як відокремлену групу взаємозв'язаних правових норм (приписів), що регулюють певний вид чи рід суспільних відносин і утворюють самостійний елемент системи права [6, с. 120-121].

Кравчук М. В. пише: “Інсти ва – це відокремлена система ю норм, які регулюють певну групу них суспільних відносин, це суку ких суттєвих і самостійних норм і утворюють окремих інститут прав галузі права. Інакше – це частина і ної галузі чи підгалузі права, яка конкретний вид чи сторону од відносин” [7, с. 155].

Інститут права регулює окре ку, фрагменти, сторони суспільно Він є складовою частиною однієї кох галузей права, характеризує що: регулює вид більш чи менш з суспільних відносин; є логічно за відокремленою сукупністю нор ціонує автономно, тобто має мс здійснювати регулювання суспіл носин незалежно від інших інстит ва (це не означає, що інститут має зв'язків з іншими інститутам [5, с. 258-259].

Серед інститутів права автори ють: галузеві (інститут громадянст тут спадкування), тобто кожний з власний предмет, метод правови лювання та правовий режим; мі: (інститут відповідальності, інстит власності), тобто до його складу норми різних галузей права; ко (інститут права власності складає ститутів власності українського державної, приватної та комунал ності), тобто до його складу входя за обсягом інституту. Крім того, від підстав, інститути права поді за галузевою належністю – конст цивільне, адміністративне, кри та інші галузі права; у залежності яку вони виконують, – предмети ціональні; у залежності від відно вони регулюють, – матеріальні і альні; залежно від закріплення з понять, принципів, завдань чи спе зобов'язань – загальні і спеціальні; мованістю дії – регулятивні і прав ні. Споріднені інститути утворюю лузі права, які є більшими за обс: інститут права, але водночас залиц межах певної галузі права [8, с. 136]

иходячи з розгляду загального поняття інституту в системі права, необхідно слити поняття інституту відповідальності. Майже в усіх без винятку визначеннях інституту відповідальності наголошено, що це явище є міжгалузевим та єдиним за своєю структурою.

Як, Б. Т. Базилев зазначає, що інституційна відповідальність є загальним, комплексним за змістом (що складається з норм різних галузей), своєрідним по структурі (що включає в себе інститути і цілу галузь), охопленим за призначенням, функціональним інститутом права [9, с. 47].

Ірков А. П. вказує, що інститут відповідальності належить до функціональних міжгалузевих комплексних інститутів, що здійснюють "наскрізну" регламентацію найбільш важливих відносин, пов'язаних із здійсненням правопорушення до відповідальності. Тим самим, на його думку, цей інститут обслуговує різні галузі права [10, с. 15].

За позиції Р. А. Хачатурова та Р. Г. Ягудина, інститут відповідальності регулює відносини, які держава закріплює і розширює, а також відносини, що виникають внаслідок порушень [11, с. 132]. Таке визначення інституту відповідальності авторами вживано широким розумінням самого поняття відповідальності, яке включає як негативні так і позитивні аспекти.

За підтвердження тези щодо міжгалузевості інституту відповідальності пропонуємо розглянути думки деяких авторів щодо сутності інституту відповідальності в різних галузях права.

Як, Д. М. Лук'янець визначає інституційну адміністративної відповідальності як систему норм, що визначають структурні принципи і правила функціонування механізму реалізації в адміністративному порядку санкцій правових норм, які мають форму стягнень або, іншими словами, інститут адміністративної відповідальності представляє собою нормативну модель механізму реалізації в адміністративному порядку санкцій правових норм, які мають форму стягнень [12, с. 12].

Юрисова В. І., Баранова Л.М., Жилин І. В., досліджуючи інститути цивільно-правової відповідальності, зазначають, що цивільно-правова

відповідальність є інститутом цивільного права, в якому реалізуються, зокрема, загальні функції юридичної відповідальності, особливості прояву яких у даному випадку обумовлюються метою застосування цивільно-правової відповідальності [13, с. 268].

На думку В. Ф. Погорілко та В. Л. Федоренко, конституційно-правова відповідальність є функціональним інститутом конституційного права, що об'єднує сукупність конституційно-правових норм, які регулюють суспільні відносини у сфері проспективної та ретроспективної юридичної відповідальності деліктоздатних суб'єктів за порушення норм конституційного права України [14, с. 520].

Отже, виходячи з аналізу наукових позицій авторів, що працюють у цьому напрямку, можливо зробити висновок, що інститут відповідальності – це складний, міжгалузевий інститут, під яким пропонується розуміти сукупність споріднених за функціональним призначенням охоронних правових норм, розташованих у різних галузях права, розрахованих на факти протиправної поведінки суб'єктів права, притягнення їх до юридичної відповідальності, відновлення правового порядку у системі суспільних відносин, втілення ідей верховенства права та справедливості у практичну площину життя.

Вважається, що інститут відповідальності споконвічно мав своїм призначенням забезпечення справедливого застосування покарання до винної особи. При цьому, як зазначив Гоббс, «істотною особливістю покарання є те, що воно є зло, заподіяване державною владою» [13, с. 244]. Але для того, щоб зі сторони влади не було сваволі і, відповідно, збільшення «зла», то застосування покарання повинне бути поставлене у відповідні процесуальні межі, з урахуванням процесуальних дій по вислуховуванню обвинувачуваного та по оцінці зробленого діяння.

Таким чином, інститут відповідальності не тільки носив каральне значення, але й надавав можливість забезпечувати визначені права обвинувачуваного, його правове положення в області юрисдикції: винний мав право бути вислуханим, доводити свою невинність, заявляти клопотання, тобто

одержував деякі гарантії проти необґрунтованого карального впливу.

У відповідності до тлумачення В. Даля термін «відповідальність» є похідним від дієслова «відповідати» (дати відповідь, подати звістку, відгукнутися, заперечити, відповісти) і означає «обов'язкову поруку під страхом відповіді, стягнення» [15, с. 717]. Згідно з тлумаченням С. Ожегова, відповідальність – це «необхідність, обов'язок відповідати за свої дії, вчинки, бути відповідальним за них» [16, с. 412].

У правовій літературі за основу терміну «відповідальність» береться переважно відповідна міра стягнення з порушника боргу, обов'язку [17, с. 6].

Першою галуззю права, що сприйняла поняття відповідальності, було державне (нині – конституційне) право. Наприклад, воно вперше зустрічається в Указі Петра I «Про владу і відповідальність Сенату» від 2 березня 1711 р. [18, с. 642-643]. Пізніше, у XIX ст., поняття відповідальності засвоюється іншими профілюючими галузями права – кримінальним і цивільним правом. Що стосується адміністративного права, то це поняття входить у науку та законодавство у XX столітті.

У теорії права найбільш сталою є точка зору про визнання декількох видів юридичної відповідальності – цивільної, кримінальної, адміністративної, дисциплінарної. Разом з тим відзначають наявність і деяких видів соціальної відповідальності – моральної, суспільної, професійної та інших. Тобто проблему юридичної відповідальності традиційно прийнято вважати проблемою матеріального права.

Звичайно ж, юридична відповідальність закріплюється юридичними нормами, що надає їй формально визначений характер. Це виражається в законодавчому закріпленні: а) вимог, які пред'являються до учасників суспільних відносин; б) невідгідних наслідків за невиконання цих вимог; в) властивостей суб'єкта права, які є передумовами накладання на нього відповідальності (дієздатність, осудність та ін.); г) склад правопорушення як підстави відповідальності.

Більшість дослідників у якості критерію

поділу юридичної відповідальності використовує предмет і метод відповідних галузей права, а універсальним і тим підтвердження самостійності цього виду юридичної відповідальності знають перевірку на наявність у системі, що відповідає певному виду юридичної відповідальності самостійного предмета і методу [17, с.6].

Цей підхід до класифікації юридичної відповідальності, який можна умовно значити як галузевий, є домінуючою часної теорії права. Галузевий підхід на нашу думку, не дає відповіді на суттєві питання класифікації юридичної відповідальності, що виникли у зв'язку з розвитком і ускладненням суспільних відносин (зокрема економічних) внаслідок ускладнення систем права. Буквально декілька десятиліть тому юридична відповідальність складала лише кримінальну, адміністративну, цивільно-правову відповідальність, проте зараз у юридичній літературі зустрічаються згадки про дисциплінарну, фінансову й інші види юридичної відповідальності. У навчальних програмах по практично будь-якій із галузей юридичних дисциплін можна знайти про відповідний вид юридичної відповідальності. Чи обумовлено таке «розширення» галузевої юридичної відповідальності об'єктивними факторами?

Розвиток у пострадянський період ряду галузей законодавства (зокрема числі екологічного, податкового, бюджетного, муніципального і ряд інших) поставило питання про можливість визнання і відповідних видів юридичної відповідальності [18, с. 293-296; 19, с. 491-516; 21; 22; 23; 24; 25, с. 26; 27, с. 263; 28, с. 299; 29, с. 126-290-317; 31; 32]. Галузевий підхід до концепції походження самостійної юридичної відповідальності від галузі права формально допускає існування юридичної відповідальності у кожній галузі права, яка визнається самостійною дисципліною з загальнотеоретичного вивчення предмету і методу права. Проте

консервативні прибічники галузевого під-ту негайно відреагували на спроби вче-х нових видів юридичної відповідаль-сті ввести відповідні правові категорії науковий обіг, проголошення концепції «традиційних» і «нетрадиційних» видів юридичної відповідальності. Наслідуючи за-зану концепцію, не усі самостійні галу-мають право на свою власну юридичну відповідальність, а тільки основні чотири: цивільне, кримінальне, адміністративне, трудове, а теза про самостійність юридич-ної відповідальності в інших галузях права не достатньо вивчена.

Концепція «традиційних» видів відпо-вальності як елемент галузевого підходу, нашу думку, спричиняє за собою виник-ня серйозного внутрішнього протиріч-самого галузевого підходу. Вказана кон-цепція припускає, що, окрім предмета і ме-ту галузі права, є ще якийсь критерій, що воляє одним галузям права мати в арсе-лі свою власну галузеву відповідальність, іншим – ні, попри те, що і ті, й інші мають свій власний предмет, і свій специфічний год. Галузевий підхід не дає відповіді на питання про те, що це за додатковий кри-терій і яким чином він пов'язаний із специ-кою предмету і методу відповідної галузі права. Більше того, більшість представни-ків галузевого підходу взагалі заперечують існування яких-небудь інших, окрім само-го предмету і методу, критеріїв виді-лення самостійних видів юридичної відпо-вальності. Галузевий підхід не пояснює і-снування у деяких галузях права окремо-го самостійних видів юридичної відпові-дальності (у сфері трудових відносин існує матеріальна, і дисциплінарна відповідаль-сть). Така ситуація спростовує формулу «на галузь права – один вид відповідаль-сті». Так, Д. О. Липинський, погоджу-ючись із тим, що окрім предмета і методу правового регулювання в якості класифі-каційного критерію може бути використана тема принципів певної галузі права, а також звертаючи увагу на те, що у рамках трудового права існує як матеріальна, так і дисциплінарна відповідальність, все одно тогочасно повторює, що при поділі від-повідальності на види мають значення

лише предмет і метод [33, с. 27-37].

Але і прибічники «нетрадиційних» ви-дів юридичної відповідальності, як прави-ло, також не наводять жодних аргументів на користь самостійності відповідного виду юридичної відповідальності, окрім тради-ційних аргументів про самостійність відпо-відної галузі права (у цьому сенсі вони та-кож можуть бути віднесені до представни-ків галузевого підходу). Замість того, щоб спробувати знайти нові підстави класифіка-ції юридичної відповідальності і встановити критерії відмежування від «традиційних» видів юридичної відповідальності, вони вказують на комплексний характер відпо-відного інституту відповідальності і пропо-нують включити в такий інститут елементи «традиційних» видів відповідальності, що також не можна визнати обґрунтованим. Який сенс у виділенні нового виду юри-дичної відповідальності, якщо він зводити-меться лише до простої суми елементів вже відомих правових інститутів.

Не можна не визнати те, що галузевий підхід до класифікації юридичної відпо-вальності висунув ряд початкових по-ложень, які можуть бути використані при подальшому вивченні питання про поділ юридичної відповідальності на самостійні види.

По-перше, складно не погодитися з ви-суненим галузевим підходом тезою про наявність певного зв'язку між видом від-повідальності і предметом, і методом від-повідної галузі права. Існування санкцій у різних галузях права обумовлено необ-хідністю досягнення цілей правового ре-гулювання в певній сфері відносин. Мета застосування галузевих санкцій співпадає з метою галузевого правового регулюван-ня. Наприклад, цивільне право поклика-не регулювати майнові і пов'язані з ними немайнові відносини. Схожа мета і у ци-вільно-правових санкцій, які забезпечують дотримання цивільно-правових норм, що, зрештою, спрямоване на ефективне регу-лювання відповідних цивільних відносин. Проте цивільно-правові санкції не зможуть забезпечити дотримання норм, скажімо, конституційного, трудового або адміністра-тивного права. У цих галузях існують свої

власні санкції, особливості яких обумовлені особливостями відносин, що складають предмет певної галузі права. Дійсно, застосування такого примусового заходу, як зауваження, яке є ефективним, але у сфері регулювання трудового права буде безсиле у сфері регулювання цивільного права. Примус у праві не є однорідною категорією, він набуває специфічні форми в різних сферах правового регулювання, що обумовлено не лише особливостями предмета відповідної галузі, але і ціллю правового регулювання певних правових відносин (наприклад, у цивільному праві – забезпечення нормального господарського обороту, стабільність майнової сфери, в адміністративному праві – ефективність публічного управління і так далі). На жаль, прибічники галузевого підходу не пішли далі за встановлення зв'язку між предметом галузі і видом відповідальності, що призвело до тупикової ситуації при виникненні проблеми «нетрадиційних» видів відповідальності.

По-друге, у рамках галузевого підходу отримав розвиток тезис про існування двох видів відповідальності, які забезпечують дотримання норм усіх інших галузей права (кримінальна і адміністративна відповідальність), а також власне галузевих видів юридичної відповідальності (цивільно-правова, дисциплінарна, матеріальна). Проте прибічники галузевого підходу часто необгрунтовано відмовляють в існуванні «Нетрадиційних» видів відповідальності на тій основі, що охоронні галузі права забезпечують дотримання норм усіх галузей права, що робить безглуздим виділення спеціальних видів юридичної відповідальності.

У контексті досліджуваного питання доцільно згадати рішення Конституційного Суду України від 30 травня 2001 року № 7-рп/2001 [34], яким Суд роз'яснив, що положення пункту 22 частини першої статті 92 Конституції України [35] треба розуміти так, що ним безпосередньо не встановлюються види юридичної відповідальності. За цим положенням виключно законами України визначаються засади цивільно-правової відповідальності, а також діяння, що є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями як

підстави кримінальної, адміністративної дисциплінарної відповідальності, та відповідальності за такі діяння. Зазначення не можуть бути предметом регулювання підзаконними нормативно-правовими актами [36, с. 646-647].

Висновки. Таким чином, за рішенням Конституційний Суд України лише спростував позицію тих дослідників, хто визнавав існування лише двох видів відповідальності, що зазначені у назві статті Конституції України, але й надав можливість законодавцю встановлювати й інші, крім зазначених у п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України, види відповідальності. Окрім цього, стаття 91 Закону України «Про Конституційний Суд України» відображає власним бажанням Президента України, якому пред'явлено звинувачення, волю для закриття конституційного процесу в справі. Притягнення до судової відповідальності здійснюється у такому разі у загальному порядку

Література

1. Носков С. А. Институт юриспруденции ответственности : дисс. ... канд. юр. наук / Сергей Александрович Носков. – Харьков : Юрид. лит., 2000. – 178 с.
2. Иоффе О. С. Вопросы теории ответственности / О. С. Иоффе, М. Д. Шаргородский. – М. : Юрид. лит., 1961. – 381 с.
3. Шульга А. М. Теория государства и права : пособие для подготовки к экзамену (выпускному) / А. М. Шульга. – Х., 2000. – 115 с.
4. Скакун О. Ф. Теория государства и права : учебник / О. Ф. Скакун. – Харьков : Юрид. лит., 2001. – 664 с.
5. Загальна теорія держави і права : підручник / М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко, Л. Л. Мельник та ін. ; за ред. М. В. Цвіка, В. Д. Мельника. – Харків : Право, 2001. – 432 с.
6. Правознавство : підручник / С. Е. Демський, А. М. Колот та ін. ; за ред. В. В. Копейчикова, А. М. Мельника. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 748 с.
7. Кравчук М. В. Теорія держави і права. Проблеми теорії держави і права. Підручник / М. В. Кравчук. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 748 с.

- ..., змін, й доп. – Тернопіль : Карт-бланш, 2012. – 247 с.
8. Кириченко В. М. Теорія держави та права : модульний курс : навч. посіб. / В. М. Кириченко, О. М. Куракін. – К. : Центр учбо-вої літератури, 2010. – 264 с.
9. Базылев Б. Т. Юридическая ответственность (теоретические вопросы) / Б. Т. Базылев. – Красноярск : Изд-во Краснояр. ун-та, 1985. – 120 с.
10. Чирков А. П. Ответственность в системе законодательства : автореф. дис. на присвоение науч. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история государства и права ; история политических и правовых учений» / А. П. Чирков. – М., 1989. – 120 с.
11. Хачатуров Р. Л. Юридическая ответственность / Р. Л. Хачатуров, Р. Г. Ягутян. – М. : Акцент, 1995. – 200 с.
12. Лук'янець Д. М. Розвиток інституту адміністративної відповідальності : концептуальні засади та проблеми правореалізації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Д. М. Лук'янець. – Київ, 2007. – 39 с.
13. Борисова В. І. Цивільне право України : навчальний посібник : у 2 т. – Т. 1 / В. І. Борисова, Л. М. Баранова, І. В. Жилінська ; за заг. ред. В. Борисової, І. В. Спасибатєєвої, В. Л. Яроцького. – К. : Юрінком Інтер, 2007. – 480 с.
14. Погорілко В. Ф. Конституційне право України : підручник : у 2 т. – Т. 1 / В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко ; за заг. ред. В. Ф. Погорілка. – К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2006. – 544 с.
15. Даль В. Толковый словарь живого русского языка / В. Даль. – М. : Циль, 1998. – Т. 2. – 777 с.
16. Ожегов С. И. Словарь русского языка / С. И. Ожегов. – М. : Русский язык, 1989. – 816 с.
17. Гальперин М. Л. Ответственность в гражданском судопроизводстве: основные вопросы теории и процессуальной политики : монография / М. Л. Гальперин. – М. : Волтерс Клувер, 2011. – 256 с.
18. Конституційне право України : посібник для підготовки до іспиту / Ю. Г. Барабаш, Л. К. Байрачна, І. І. Дахова та ін. ; за заг. ред. Ю. Г. Барабаша. – Харків : Право, 2012. – 304 с.
19. Погорілко В. Ф. Конституційне право України : підручник / В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко. – К. : Наукова думка ; Прецедент, 2006. – 344 с.
20. Теліпка В. Е. Конституційне та конституційно-процесуальне право України / В. Е. Теліпка. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 568 с.
21. Мельник О. В. Конституційно-правова відповідальність вищих органів державної влади : Дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право» / О. В. Мельник. – Київ, 2000. – 175 с.
22. Краснікова О. В. Конституційна відповідальність в системі захисту правового статусу суб'єктів місцевого самоврядування : Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 «Конституційне право» / О. В. Краснікова. – Одеса, 2003. – 197 с.
23. Полевий В. І. Конституційна відповідальність політичних партій в Україні : Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 «Конституційне право» / В. І. Полевий. – Київ, 2004. – 202 с.
24. Червяцова А. О. Конституційно-правова відповідальність в системі видів юридичної відповідальності: теоретико-правовий аспект: Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 «Конституційне право» / А. О. Червяцова. – Харків, 2004. – 202 с.
25. Логвінова М. В. Цивільна та сімейно-правова відповідальність батьків (осіб, які їх замінюють за правопорушення, вчинені неповнолітніми) : монографія / М. В. Логвінова. – Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2009. – 206 с.
26. Дмитренко Е. С. Коментар до законодавства про фінансово-правові санкції / Е. С. Дмитренко. – К. : Юрінком Інтер, 2007. – 416 с.
27. Петров В. В. Экологическое право России : учебник / В. В. Петров. – М., 1996. – 557 с.
28. Ерофеев Б. В. Экологическое право России : учебник / Б. В. Ерофеев. – М. : Эксмо, 2009. – 464 с.

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено загальнотеоретичним проблемам конституційно-правової відповідальності як самостійного виду юридичної відповідальності. У роботі обґрунтовується існування конституційно-правової відповідальності як самостійного виду юридичної відповідальності; встановлюється її місце в системі видів юридичної відповідальності. Зроблено висновок про те, що інститут відповідальності – це складний, міжгалузевий інститут, під яким пропонується розуміти сукупність споріднених за функціональним призначенням охоронних правових норм, розташованих у різних галузях права, розрахованих на факти протиправної поведінки суб'єктів права, притягнення їх до юридичної відповідальності, відновлення правового порядку у системі суспільних відносин, втілення ідей верховенства права та справедливості у практичну площину життя.

SUMMARY

The article is sanctified to the general problems of constitutionally-legal responsibility as an independent type of legal responsibility. Existence of constitutionally-legal responsibility in-process grounded as an independent type of responsibility; her place is set in the system of legal responsibility. Drawn conclusion institute of responsibility is a difficult, in institute, under that it is suggested to understand the totality of the family after the functional guard legal norms, located in the different of law, counted on the facts of non-behavior of legal, bringing in of them legal responsibility, proceeding in a legal system of public relations, embodiment of supremacy of right and justice in the plane of life.

29. Кобецька Н. Р. Екологічне право України : навчальний посібник / Н. Р. Кобецька. – К. : Юрінком Інтер, 2007. – 352 с.

30. Екологічне право України. Академічний курс : підручник / Ю. С. Шемшученко, М. В. Краснова, П. Ф. Кулинич та ін. ; за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. – К. : Юридична думка, 2008. – 720 с.

31. Алексеев И. А. Муниципально-правовая ответственность как комплексный институт юридической ответственности / И. А. Алексеев // Государство и право. – 2006. – № 7. – С. 90-99.

32. Алексеев И. А. Муниципально-правовая ответственность как самостоятельный вид юридической ответственности / И. А. Алексеев. – Ростов-на-Дону : Изд-во Северо-Кавказского научного центра высшей школы, 2006. – 445 с.

33. Липинский Д. А. О системе права и видах юридической ответственности / Д. А. Липинский // Правоведение. – 2003. – № 2. – С. 27-37.

34. Рішення Конституційного Суду України від 13 липня 2001 року рп/2001 у справі за конституційним питанням відкритого акціонерного товариства «Всеукраїнський Акціонерний товариство» щодо офіційного тлумачення пункту 22 частини першої статті Конституції України, частин першої, третьої частини першої статті 38 Конституції України про адміністративні правопорушення (справа про відповідальність історичних осіб) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/v007p710-01>.

35. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховного Суду України. – 1996. – № 30. – Ст. 14.

36. Конституція України: коментар / В. О. В. Петришин, Ю. Г. Барабаш. – К. : Право, 2012. – 1128 с.

37. Закон України «Про Конституційний Суд України» від 16 жовтня 1996 року № 422/96-ВР // Відомості Верховного Суду України. – 1996. – № 49. – Ст. 2.